

GÜNEY KORE'DE UYGULANAN HÜKÜMET SİSTEMİ ÜZERİNE İNCELEMELER

Examinations on the Government System of South Korean

Arş. Gör. Yasin AYDOĞDU¹

Geliş Tarihi: 19.02.2017

Kabul Tarihi: 05.06.2017

ÖZET

Hükümet sistemleri, kuvvetler ayrılığı teorisine göre tasnif edilmektedir. Bu tasnif temelde ikiye ayrılmaktadır: Kuvvetlerin ayrılığına dayanan hükümet sistemleri ve kuvvetlerin birliğine dayanan hükümet sistemleri. Kuvvetlerin birliğine dayanıp da demokratik bir yönetime imkân tanıyan sadece meclis hükümeti sistemidir. Demokratik devletlerin hemen hepsi hükümet sistemini kuvvetlerin ayrılığına dayandırmaktadır. Kuvvetler ayrılığına dayanan hükümet sistemleri ise temelde parlamenter sistem ve başkanlık sistemi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Demokratik devletler hükümet sistemi tercihlerini bu iki sistemden birini seçerek yahut ikisinin bazı özelliklerini alıp kendilerine özgü yeni bir sistem geliştirerek yapmaktadırlar. Örneğin Fransa parlamenter sistemle yönetilirken, Anayasasında yaptığı değişiklikle başkanlık sisteminin bazı özelliklerini sisteme eklemiştir. Nihayetinde sistem yarı-başkanlık sistemi olarak adlandırılmaktadır. Kore Savaşının ardından kurulan Güney Kore Devleti de ihtiyaçları doğrultusunda bir hükümet sistemi tercih etmiştir. Güney Kore'de uygulanan hükümet sistemi temelde başkanlık sistemi olsa da, bazı uygulama farklılıkları ile klasik başkanlık sisteminden ayrılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kuvvetler Ayrılığı Teorisi, Hükümet Sistemleri, Parlamenter Sistem, Başkanlık Sistemi, Güney Kore, Başkan, Ulusal Meclis.

ABSTRACT

Government systems are classified according to the theory of separation of powers. This classification basically cleaves: Government systems based on separation of powers and Government systems based on unity of powers. It is only the parliamentary government system that allows for a democratic rule based on unity of powers. Almost all democratic states base the government system on separation of powers. Government systems based on separation of powers are basically divided into parliamentary system and presidential system. Democratic states make their choice of the government system by choosing one of these two systems or take some of the features of both and develop a new system that is unique to them. For instance, while France is being governed by a parliamentary system, it has added some features of the presidential system to the system with the change in its Constitution. Ultimately, the system is called semi-presidential system. South Korea, which was established after the Korean War, also preferred a government system in line with its necessities. Although the government system in South Korea is basically presidential system, it differs from the classical presidential system by some application differences.

Key Words: The Theory of Separation of Powers, Government Systems, Parliamentary System, Presidential System, South Korea, The President, The National Assembly. .

¹ Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, aydogdu@kku.edu.tr.

GİRİŞ

Tarihsel olarak devletin üç ayrı organ ve fonksiyondan oluştuğu düşüncesi, teorik olarak eskiye dayansa da, uygulamada karşılığını bulması nispeten yenidir. Mutlak monarşiler döneminde devlet denilince akla tek bir şey gelirdi: Hükümdar. Kanunları hükümdar koyar, hükümdar uygular, davalarda nihai kararı hükümdar verirdi. Böyle bir sistemde de kuvvetlerin ayrılığından bahsetmek mümkün değildi².

Kuvvetler ayrılığı ilkesi, devlet niteliği taşıyan her siyasi toplulukta birbirinden farklı kuvvetler bulunduğu ve bu kuvvetlerin yasama, yürütme ve yargı olarak üçe ayrılabilceği, özgürlüklerin güvence altına alınabilmesi için, bu kuvvetlerin bağımsız ve farklı ellerde bulunması gerektiği görüşüne dayanmaktadır³.

Günümüzde demokratik devletler hükümet sistemlerini kuvvetler ayrılığı ilkesine dayanarak belirlemektedirler. Bu çerçevede kuvvetler ayrılığı ilkesine göre hükümet sistemleri temel olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlar, kuvvetlerin sert ayrılığına dayanan başkanlık sistemi ve kuvvetlerin yumuşak ayrılığına (kuvvetlerin işbirliğine) dayanan parlamenter sistemdir. Bu iki modelin arasında bir de Fransa’nın hukuk literatürüne kazandırdığı bir hükümet modeli daha vardır: “Yarı-başkanlık sistemi” veya “partili cumhurbaşkanı modeli”.

Kuvvetler ayrılığı ilkesine dayanmayan ya da kuvvetlerin birliğine dayalı hükümet sistemleri ise farklı yapılanma ve görünümle karşımıza çıkabilmektedir. Devleti oluşturan kuvvetlerden yasama, yürütme ve yargılama yetkileri tek bir kişide birleşebildiği gibi yürütme ve yasama yetkileri yasama organında da birleşebilmektedir. İlk tür hükümet sistemleri monarşi veya diktatörlük rejimleri olarak adlandırılmaktadır ve bu yönetim şekilleri anti-demokratik olmaktadır⁴. Peki, kuvvetlerin birliğine dayandığı halde demokratik olabilecek hükümet sistemi yok mudur? Bu sorunun tek istisnai cevabı; günümüzde sadece İsviçre’de uygulanan meclis hükümeti sistemidir⁵.

² Kemal GÖZLER, *Devletin Genel Teorisi*, 3. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, 2011, s. 189.

³ Zafer GÖREN, *Anayasa Hukuku*, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2006, s. 142.

⁴ Her iki sistemin ortak özelliği, yürütme organının seçim dışı yollarla iktidara gelmesi ve yürütme ve yasama yetkilerinin tek elde toplanmasıdır. Diktatörlük rejimlerinde zaman zaman seçimlerle iktidara gelindiği görünse de, yapılan bu seçimler demokratik seçim olma kriterlerini taşımadığı için sadece sembolik olarak kalmaktadır. Erdoğan TEZİÇ, *Anayasa Hukuku*, 16. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2013, s. 473-474.

⁵ Meclis hükümeti sisteminde, yasama ve yürütme kuvvetleri hem hukuken hem de fiilen yasama organındadır. Yürütme, yasamanın emir ve buyruklarını yerine getirir. Yasama organı ne istiyorsa yürütme onu yapmak zorundadır. Şükrü KARATEPE, “Hükümet Sistemleri ve Türkiye”, *Yeni Türkiye Dergisi Başkanlık Sistemi*, S. 51 (Özel Sayı), 2013, s. 225.

Bu çalışmanın amacı hükümet sistemi tartışmaları bağlamında Güney Kore'nin yönetim şekli ve yapısı üzerinde incelemelerde bulunmaktır. Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın ilk bölümünde hükümet sistemleri konusunu kısaca açıklayacağız. Bu kapsamda öncelikle hükümet kavramını ele alıp; ardından hükümet sistemleri tasnifinin dayanağını oluşturan kuvvetler ayrılığı teorisini, günümüze ulaşana kadar geçirdiği evreleri de ele alarak, açıklayacağız. Ardından genel olarak hükümet sistemleri üzerinde duracağız. Burada, en yaygın iki model olan: Başkanlık sistemi ve parlamenter sistemin, özellikle yürütme organları, üzerinde duracağız. Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, Güney Kore devleti üzerine incelemelerde bulunacağız. Öncelikle Güney Kore'nin tarihçesini ana hatlarıyla açıklayacağız. Ardından siyasi yapılanmasını ve hükümet sistemi özelliklerini inceleyeceğiz. Çalışmanın bu kısmında özellikle yasama ve yürütme organlarının yapısı, işleyişi, görev ve yetkileri ile sorumluluğu üzerinde duracağız.

Gerek ilk bölümde ele alacağımız hükümet sistemlerinde, gerekse de ikinci bölümde inceleyeceğimiz Güney Kore devlet yapılanmasında “yargı” organına değinmeyeceğiz. Zira demokratik yönetim şekillerinde esas olan yargı organının tam bağımsız ve tarafsız olmasıdır. Hükümet sistemleri tasnifi yasama ve yürütme organlarının birbirleriyle ilişkisi üzerinden yapılmaktadır.

I. GENEL OLARAK HÜKÜMET SİSTEMLERİ

A. HÜKÜMET KAVRAMI

Belli bir ülke üzerinde siyasi yönden örgütlenmiş bağımsız ve kendi egemenliğine sahip insan topluluğunun oluşturduğu bir manevi tüzel kişilik olan devlet, egemenlik alanına giren hak ve yetkilerini organları aracılığıyla kullanır⁶. Bunlardan biri de yürütme organıdır. Yürütme, esasen birbirinden farklı anlamlarda olan ancak genellikle bu kuvveti anlatmak için kullanılan şu kavramlarla anılmaktadır: “Siyasi iktidar”, “bakanlar kurulu”, “kabine”, “idare” ve çoğu zaman “hükümet”⁷.

Hükümetin geniş ve dar anlamda olmak üzere iki anlamı bulunmaktadır. Geniş anlamı ile kastedilen hükümet; siyasi otoriteyi kullanan bütün devlet organları ya da siyasi kurumlardır. Örneğin; parlamento, devlet başkanı, bakanlar kurulu geniş anlamda hükümet kavramına dâhildir. Yani bir ülkenin geniş anlamıyla hükümetinden kastedilen, bir devletin bütün siyasi kurumlardır. Dar anlamıyla hükümet ise, yürütme kuvvetini elinde bulunduranların tamamını anlatmaktadır⁸.

⁶ İsmet GİRİTLİ/Jale SARMAŞIK, *Anayasa Hukuku*, Der Yayınları, İstanbul, 1998, s. 57.

⁷ TEZİÇ, *Anayasa Hukuku*, s. 420.

⁸ İbid, s. 420.

Terimsel olarak hükümet ve siyasi iktidar kavramları arasındaki farka da değinmek gerektiği kanaatindeyiz. İktidar, sözlük anlamıyla “*devlet yönetimini elinde bulundurma ve devlet yetkisini kullanma yetkisi*” anlamına gelmektedir⁹. Siyasi iktidar denilince yönetme gücünü elinde bulunduranlar yani yönetenler anlaşılır. Türk Anayasa Mahkemesi de, bir kararında, egemenlik ve iktidar kavramlarını birbirinden ayırarak, o tarihte yürürlükteki biçimiyle Anayasanın 14’üncü maddesi ile halen yürürlükteki Siyasi Partiler Kanunu’nun 78’inci ve Türk Ceza Kanunu’nun eski 141’inci maddelerini birlikte yorumlayarak, Türkiye’de “*sosyal sınıf esasına dayalı parti kurulmasını engelleyen bir kuralın bulunmadığı*” sonucuna varmıştır¹⁰.

B. GENEL OLARAK HÜKÛMET SİSTEMLERİ

Hükümet sistemlerinin tasnifinde “Kuvvetler Ayrılığı Teorisi”nin temel alınması Anayasa Teorisi’nde yerleşik bir gelenek olmuştur¹¹. Öyle ki bu teori zamanla evrensel bir ilke haline gelip; günümüzde daha çok kuvvetler ayrılığı ilkesi olarak kullanılmaktadır. Bu sebeple hükümet sistemlerinin tasnifini yapmadan önce kuvvetler ayrılığı teorisi hakkında bilgi vermemizin daha sağlıklı olacağı kanaatindeyiz.

1. Kuvvetler Ayrılığı Teorisi

Hükümet sistemi tartışmalarının temelini oluşturan kuvvetler (erker, güçler) ayrılığı teorisi aynı zamanda devletin hukuki ve siyasi fonksiyonlarını da belirleyen bir ilkedir. Teori, günümüzde sıklıkla hükümet sistemlerinin tasnifinde veya yargı bağımsızlığı üzerine yapılan çalışmalarda kullanılmaktadır. Ancak, teorinin tarihsel gelişimi incelendiğinde günümüz modern anlamda kullanımına ulaşınca kadar, teoriye birçok farklı düşünür tarafından farklı anlamlar yüklediği görülmektedir.

Kuvvetler ayrılığı denilince her ne kadar akla ilk gelen düşünür Montesquieu olsa da, teoriyi sosyal bilimler yöntemlerinden uzak ve kuramsal bir bütünlük olmaksızın ele alan ilk düşünür Aristo’dur¹². Aristo’ya göre her devlette üç ayrı kuvvet bulunmaktadır: Müzakerelerde bulunan kuvvet, kumanda makamı ve adaleti temin eden kuvvet¹³. Bunlar günümüz anlamındaki yasama, yürütme ve yargı kuvvetleridir. Daha sonraları Hugo Grotius (1583-1645), Christian Wolff

⁹ Büyük Türkçe Sözlük, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.56f7bb77407774.10668192 (E.T. 12.02.2017).

¹⁰ AYM: E. 1988/2, K. 1988/1, K.T. 8.12.1988 (RG. 16.5.1989, S. 20167, s. 49-50).

¹¹ Mustafa ERDOĞAN, *Anayasa Hukuku*, 7. Baskı, Orion Kitabevi, Ankara, 2011, s.14.

¹² Aristo (M.Ö. 384-322) hakkında daha fazla bilgi için bkz. Alev ALATLI, *Batı’ya Yön Veren Metinler I, Kökler/Orta Çağlar (∞-1350)*, Melisa Yayınları, Nevşehir Kapadokya, 2010, s. 90.

¹³ İlhan AKİPEK, “Kuvvetler Ayrılığı Nazariyesinin Doğmasına Âmil Olan Fikirler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 9, S. 1, Ankara, 1952, s. 168-169.

(1679-1754) ve Samuel von Puffendorf (1632-1694) gibi Tabii Hukuk Okulu düşünürleri de tüm devlet kuvvetlerini “*partes potentiale summi imperii*” (en üstün emretme gücünün bölümleri) adıyla birden çok alana bölerek bunları incelemişlerdir¹⁴. Fakat bu dönemde düşünürlerin genel kanaati devletin güçlü ve düzenli olabilmesi için bütün kuvvetlerin tek elde, yani monarkta (kral, hükümdar) toplanması gerekliliği yönündedir¹⁵. Bu dönemde benzer şekilde düşünmeyen Jean Bodin (1530-1596) ve Charles Loyseau (1566-1627) gibi düşünürler de vardır. Bunlar da devletin güçlü ve düzenli olabilmesi için bütün kuvvetleri bünyesinde toplaması gerekliliğini savunmakla beraber, her şeye rağmen yargının siyasi güce karşı bağımsız olması gerekliliğini de belirtmektedirler¹⁶.

Kuvvetler ayrılığı teorisini modern anayasacılık yöntemleriyle ele alan ilk kişi 17’nci yüzyıl siyasal düşünürlerinden John Locke’dur (1632-1704)¹⁷. Locke, “Hükümet Üzerine İki Deneme (*Essay on Civil Government*)” adlı eserinde (1690) devlet yönetiminde yasama, yürütme ve konfederatif olmak üzere üç ayrı kuvvet olduğunu söyler¹⁸. Düşünür, yasama ve yürütme kuvvetlerinin katıyen ayrı kişilerin elinde olmaları gerekliliğini savunmaktadır. Zira kanunları hazırlayan ve uygulanan kişilerin aynı olması onları kötü yola teşvikten başka bir şey olamaz¹⁹. O’na göre kanun koyucular işleri bittikten sonra dağılmalı ve herkes gibi onlar da kanunlara riayet etmelidir²⁰. Düşünür, bu görüşleriyle o dönemim mutlak monarşi sistemine de karşı çıkmaktadır²¹. Kuvvetlerden bir diğerini oluşturan konfederatif organ ise daha çok devletin dış işlerinden sorumlu olup savaşa ve barışa karar verme gibi konularla ilgilenmektedir. Bu bakımdan konfederatif organın yürütmeden çok bağımsız olmadığı ve her iki kuvvetin de bir anlamda yaşamaya bağımlı olarak (onun koyduğu kurallara uygun olarak) çalıştığı söylenebilir²². Locke, teorisinde yargıyı ayrı bir kuvvet olarak ele almamıştır. Yargıyı yasamaya bağlı bir faaliyet olarak kabul etmektedir²³.

¹⁴ TEZİÇ, *Anayasa Hukuku*, s. 467’den naklen A. ESMEİN, *Elements de Droit Constitutionnel Français et Comparé*, Sirey, Paris, 1928, s. 493-494.

¹⁵ TEZİÇ, *Anayasa Hukuku*, s. 467.

¹⁶ Turhan FEYZİOĞLU, “Kuvvetler Ayrılığı Nazariyesi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c. 2, S. 1-2, Ankara, 1947, s. 50.

¹⁷ ERDOĞAN, *Anayasa Hukuku*, s. 74. John Locke hakkında daha fazla bilgiye ulaşmak için bkz. Müzeyyen EROĞLU, “John Locke’un Devlet Teorisi”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 21, 2010 s. 1-15.

¹⁸ TEZİÇ, *Anayasa Hukuku*, s. 467.

¹⁹ AKİPEK, *Kuvvetler Ayrılığı Nazariyesinin Doğmasına Âmil Olan Fikirler*, s. 180.

²⁰ FEYZİOĞLU, *Kuvvetler Ayrılığı Nazariyesi*, s. 51.

²¹ ERDOĞAN, *Anayasa Hukuku*, s. 74.

²² TEZİÇ, *Anayasa Hukuku*, s. 467.

²³ EROĞLU, *John Locke’un Devlet Teorisi*, s. 12.

Locke’un görüşleri kuvvetler ayrılığı teorisinin günümüz anlamında temellerini oluşturmuş olsa da, O’nun görüşlerini zenginleştirerek ve bir adım daha ileriye taşıyarak teoriyi günümüzde kabul edilen anlamıyla ele alan düşünür Charles Louis de Secondat Baron de Montesquieu (1689-1755) olmuştur. Montesquie, Locke’dan farklı olarak yasama ve yürütmenin yanında üçüncü bir kuvvet olarak yargıyı ele almaktadır. Düşünür, Kanunların Ruhu (*De L’Esprit des Lois*²⁴) adlı eserinin “İngiliz Anayasası Üzerine” başlıklı 11’inci kitabının 6’ıncı bölümünde²⁵ Kuvvetler Ayrılığı Teorisini ele almıştır²⁶. O’na göre her devlette var olan kuvvetler şöyledir: Yasama ile hükümdar veya bu işe memur edilmiş kimse, ya bir süre için ya da her zaman için yürürlükte olacak yasalar yapar veya yapılmış yasaları düzeltir ya da kaldırır. Yürütme kuvveti ile savaş veya barış durumuna karar verilir; büyükelçiler gönderilir veya kabul edilir; ülkede güvenlik sağlanır ve istilalar önlenir. Yargı kuvveti ile de suçlular cezalandırılır ya da kişiler arasındaki anlaşmazlıklar çözüme kavuşturulur²⁷. Montesquieu’ya göre bu üç kuvvet tek elde toplanmamalıdır, aksi halde istibdat yönetimleri ortaya çıkabilir²⁸.

Montesquieu, yargıyı diğer iki kuvvetten ayrı ve daha üstün bir yere koymaktadır²⁹. Günümüzde, modern anlamda kuvvetler ayrılığında da yargı, yasama ve yürütmenin üzerinde ve ayrı bir organ olarak kabul edilmektedir. Örneğin kuvvetler birliğine dayalı hükümet sistemi olarak gösterilen meclis hükümeti sisteminde dahi (İsviçre) yargı, ayrı ve üstün bir erk olarak kabul edilmektedir³⁰.

²⁴ Eserin Türkçe çevirisi için bkz. Charles Louis de Secondat Baron de MONTESQUIEU, *Kanunların Ruhu Üzerine (De L’Esprit des Lois)*, (çev.) Fehmi Baldaş, Hiperlink Yayınları, İstanbul, 2014.

²⁵ MONTESQUIEU, *Kanunların Ruhu Üzerine (De L’Esprit des Lois)*, s. 170-179. Montesquieu’nun bu çalışmasına ayrıca şuradan da ulaşılabilir: Charles Louis de Secondat Baron de MONTESQUIEU, “İngiltere’nin Esas Teşkilatı”, (çev.) Mukbil Özyörük, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, c. 3, S. 1-2, Ankara, 1947, s. 75-83.

²⁶ Ancak Montesquieu çalışmasında “kuvvetler ayrılığı” tabirini hiç kullanmamaktadır.

²⁷ MONTESQUIEU, *Kanunların Ruhu Üzerine (De L’Esprit des Lois)*, s. 170; MONTESQUIEU, *İngiltere’nin Esas Teşkilatı*, s. 75.

²⁸ Montesquieu, Osmanlı Devleti ülkesinde korkunç bir istibdat yönetimi olduğunu iddia etmekte; Avrupa’daki krallıkların çoğunda ise yönetim şeklinin daha ılımlı olduğunu belirtmektedir. MONTESQUIEU, *Kanunların Ruhu Üzerine (De L’Esprit des Lois)*, s. 171; MONTESQUIEU, *İngiltere’nin Esas Teşkilatı*, s. 76. Ancak Montesquieu’nun hayatını incelediğimizde, yaşamı boyunca Osmanlı Devleti’nde hiçbir dönem bulunmadığını görmekteyiz. Dönemin koşullarını göz önüne aldığımızda Montesquieu’nun bu görüşlerinin tamamen önyargılı, tarafgir ve temelsiz olduğunu belirtmek zorundayız.

²⁹ MONTESQUIEU, *Kanunların Ruhu Üzerine (De L’Esprit des Lois)*, s. 172; MONTESQUIEU, *İngiltere’nin Esas Teşkilatı*, s. 77.

³⁰ Şeref GÖZÜBÜYÜK, *Anayasa Hukuku*, 19. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013, s. 78.

Yasama ve yürütme organları arasındaki ilişki de kuvvetler ayrılığı teorisi bağlamında günümüzde daha farklı bir anlam kazanmıştır. Özellikle parlamenter sistemlerde yürütme organının yasama üzerinde daha aktif bir role sahip olduğu ve inisiyatif büyük ölçüde ele aldığı görülmektedir³¹.

Parlamenter hükümet sistemiyle yönetilen ülkelerde siyasi iktidarların bazı dönemlerde yasamanın çoğunluğunu elinde bulundurması potansiyel bir tehlike olarak algılanabilmektedir. Ancak parlamenter sistemlerde her ne kadar kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiş olsa da, sistemin mahiyeti gereği yasama ve yürütme organları arasında sıkı bir ilişki ve işbirliği vardır (ve olmalıdır da). Klasik anlamda kuvvetlerin tam anlamıyla ayrıldığı hükümet sistemi olarak başkanlık modeli gösterilebilir. Parlamenter sistemler kuvvetler ayrılığından daha çok, kuvvetlerin işbirliğine dayalı sistemlerdir.

Montesquieu'nun görüşleri 1789 yılında imzalanan Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi'ne de yansımıştır. Beyanname'de hakların güvence altına alınmadığı ve kuvvetler ayrılığının yapılmadığı bir toplumda anayasa olmayacağı belirtilmektedir (m. 16)³². Günümüzde ise gerek uluslararası yasal metinlerde ve sözleşmelerde, gerekse de demokratik anayasaların tamamında kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmektedir³³. Bunun yanında Montesquieu'nun kuvvetler ayrılığı teorisinin de birçok hukukçu tarafından pek çok yönüyle eleştirildiği görülmektedir³⁴.

Kuvvetler ayrılığı teorisi günümüzde siyasal, hukuksal ve hatta mantıksal olarak farklı bir anlam taşımaktadır. Bu görüşün çıkış noktası ise devletle birlikte ele alınan ve incelenen "egemenlik" kavramı ile ters düşmesidir³⁵. Gerçekten de, egemenlik tek ve bölünmez bir üstün güç ise onun böyle çeşitli unsurlara bölünmesi, her parçasının ayrı bir organa verilmesi ve her organın kendi iktidar alanında egemen olması milli egemenlik ve kuvvetler ayrılığı teorisi arasında

³¹ Münci KAPANİ, *Kamu Hürriyetleri*, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 287.

³² 1789 tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi'nin 17 maddelik tam metnine ulaşmak için bkz.
<http://www.dusuncetarihi.com/makale/insan-ve-yurttas-haklari-bildirisi-1789> (E.T. 24.3.2016).

³³ Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası'nın Başlangıç kısmında "*Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu*;" belirtilmektedir (f. 4).

³⁴ FEYZİOĞLU, *Kuvvetler Ayrılığı Nazariyesi*, s. 50-60; TEZİÇ, *Anayasa Hukuku*, s. 471-473.

³⁵ Egemenlik, kısaca ülkedeki en üstün emretme (buyurma) gücü olarak tanımlanmaktadır. Egemenlik üzerine daha detaylı açıklamalar için bkz. Adnan KÜÇÜK, "Egemenlik (Hâkimiyet), Halk Egemenliği ve Milli Egemenlik Tartışmaları ve Egemenlik Anlayışında Esaslı Dönüşüm", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 6, Ankara, 2015, s. 311-361; Mehmet TURHAN, *Anayasal Devlet*, 3. Baskı, Naturel Yayınları, Ankara, 2004, s. 35 vd.

bir tezatlık oluşturmaktadır³⁶. Devlet yönetimi, devletin farklı organları arasında işbirliği ve karşılıklı bir uyum gerektirmektedir. Ancak devlet kudreti (egemenlik) tektir. Birden fazla olan; devletin organları ve fonksiyonlarıdır³⁷. Devletin organları arasındaki görev ve yetki paylaşımı ile bunların anayasal sınırları, o devletin hükümet sistemini belirler. Yani hükümet sistemlerinin tasnifinde, devleti oluşturan kuvvetler (organlar) arasındaki ilişkiler temel ölçütümüzdür.

2. Hükümet Sistemleri Tasnifi

Kuvvetler ayrılığına göre yapılan hükümet sistemlerinin tasnifinde genellikle yasama ve yürütme organının konumu ile birbirleri arasındaki ilişki dikkate alınmaktadır. Bu durumda, yargılamanın ayrı bir kuvvet olup olmadığı sorusu akla gelebilir. Bu soruya iki gerekçe ile cevap verebiliriz. Birincisi, yargılamanın özü bakımından siyasi bir konu (yasama ve yürütmenin aksine) olmayıp; daha çok hukuki ve teknik bir konu olmasıdır. İkinci nedeni ise, yargılamanın niteliği gereği bağımsız ve tarafsız olmasından kaynaklanmaktadır.

Yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığını göz önünde bulundurursak, günümüz anayasal demokrasilerinde devlet içinde kuvvetlerin dağılımı ve düzenlenişi bakımından (kuvvetler ayrılığına dayanan) başlıca üç tür hükümet sistemi uygulanmaktadır³⁸. Bunlar: Kuvvetlerin yumuşak ayrılığına dayanan (ya da kuvvetlerin işbirliğine dayalı) parlamenter sistem, kuvvetlerin sert ayrılığına dayanan başkanlık sistemi ve bu iki sistemin bazı özelliklerini bünyesinde barındıran yarı-başkanlık ya da yarı-parlamenter sistem. Yarı-başkanlık sistemi, Fransa’da 5’inci Cumhuriyet Dönemi’nde, 1958 tarihli Fransız Anayasa’sında 1962 yılında yapılan değişiklikle saf parlamenter sistemden türetilmiş; cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine dayalı bir hükümet modelidir.

Çalışmamızın bu bölümünde kuvvetler ayrılığına dayanan iki temel hükümet sistemi olan başkanlık ve parlamenter sistem üzerinde duracağız³⁹.

³⁶ Ergun ÖZBUDUN, *Türk Anayasa Hukuku*, 14. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 186.

³⁷ *İbid.*, s. 187.

³⁸ Kuvvetlerin birliğine dayalı olarak işlediği halde demokratik diyebileceğimiz sistemler de vardır. Bunlardan en bilineni İsviçre’de uygulanan meclis hükümeti sistemidir. Bu istisna dışında genel olarak anti-demokratik hükümet sistemleri hakkında bkz. Mehmet Merdan HEKİMOĞLU, *Anayasa Hukukunda Antidemokratik Hükümet Sistemleri ve Türkiye*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2010. Meclis hükümeti sistemi ve Türkiye’de 1921 Anayasası ile kurulan sistem hakkında ayrıca bkz. HEKİMOĞLU, *Anayasa Hukukunda Antidemokratik Hükümet Sistemleri ve Türkiye*, s. 103 vd.

³⁹ Yarı-başkanlık sistemi hakkında ayrıca bkz. Firdes YÜZBAŞI, *Bir Demokratik Hükümet Sistemi Olarak Yarı-Başkanlık Sistemi*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015; Mehmet Merdan HEKİMOĞLU, *Anayasa Hukukunda Karşılaştırmalı “Demokratik Hükümet Sistemleri” ve Türkiye*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 62-107.

3. Kuvvetlerin Sert Ayrılığı: Başkanlık Sistemi

a) Genel Olarak

Başkanlık sistemi esasen ABD'nin kurucu babalarının (*Washington, Jaferson, Madison ve Hamilton*) kurguladıkları ve o topraklara özgü bir sistemdir⁴⁰. Bu sistem, günümüzde başta ABD olmak üzere Latin Amerika ülkelerinin çoğunda ve bazı Afrika ve Asya kıtası ülkelerinde uygulanmaktadır. En bilinen örneği, ABD'de uygulanan hükümet sistemi olan başkanlık sisteminin temel ilkesi kuvvetlerin sert bir şekilde birbirinden ayrılmasıdır.

Amerikan sisteminin kurucularının temel kaygılarından biri aşırı güçlü bir merkezi devletin yaratılmaması idi. Amerikalılar bu kaygı ile devlet organlarını (kuvvetlerini) birbirinden tamamen ayırarak federal bir devlet yapılanması kurmuşlardır⁴¹. Ancak federal yapı başkanlık sisteminin “olmazsa olmaz” koşullarından değildir. Başkanlık sistemi, üniter devlet yapısında da uygulanabilir⁴².

Başkanlık sisteminde yasama ve yürütme organları hem işlevsel hem de organik açıdan birbirinden ayrılmışlardır. Bu ayrışma şu anlama gelmektedir: Yasama ve yürütme organlarının görevleri ile bu organların seçilmeleri birbirinden tamamen bağımsızdır. Teziç'e göre; başkanlık sisteminde kuvvetler arasında hukuki anlamda bir eşitlik olsa da, siyasal olarak yürütmenin yasamaya karşı üstünlüğü bulunmaktadır. İşte bu üstünlük sebebiyle, rejim “başkanlık” olarak adlandırılmaktadır⁴³. Yine benzer bir açıklama da doktrinde Kuzu tarafından yapılmaktadır. Kuzu, başkanlık sisteminde kuvvetlerin birbirine kontrol ettirilmekle beraber adından da anlaşılacağı gibi yürütmenin üstünlüğünü sağlayan temsili bir hükümet sistemi olduğunu ifade etmektedir⁴⁴.

b) Başkanlık Sisteminin Genel Özellikleri

Başkanlık sistemi üzerine yapılan açıklamaların sadece ABD'de uygulanan sistem üzerinden yapmanın yanlış olduğunu savunan Uluşahin, genel bir başkanlık sistemi tarifinde bulunabilmek için sistemin şu özellikleri taşıması gerektiğini ifade etmektedir⁴⁵.

⁴⁰ Bünyamin BEZCİ, “Demokrasi ve Başkanlık Sistemi”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, c. 3, S. 2, 2005, s. 78.

⁴¹ ERDOĞAN, *Anayasa Hukuku*, s. 19.

⁴² Faruk Bilir, *100 Soruda Hükümet ve Başkanlık Sistemi*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 88-91.

⁴³ TEZİÇ, *Anayasa Hukuku*, s. 504.

⁴⁴ Burhan KUZU, *Her Yönü İle Başkanlık Sistemi*, 2. Baskı, Babiali Kültür Yayıncılığı, İstanbul, 2011, s. 20.

⁴⁵ Nur ULUŞAHİN, *Anayasal Bir Tercih Olarak Başkanlık Sistemi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 1999, s. 30-51.

- Başkanın doğrudan doğruya veya benzeri bir şekilde halkın oylarıyla seçilmesi.
- Belirli bir dönem için göreve gelen başkanın (yürütmenin), yasamanın güvenine dayanmaması.
- Yürütme organının tek kişiden oluşması.

(i) Yürütme Organı

Başkanlık sistemlerinde yürütme organı tek kişiden oluşur. O da başkandır. Başkanın dışında sembolik de olsa bir devlet başkanı yoktur⁴⁶. Başkan aynı zamanda devlet başkanıdır ve bütün yürütme yetkisi başkanda toplanmıştır.

Başkanlık sisteminde, biraz sonra ele alacağımız üzere, parlamenter sistemdeki gibi “*kabine*” ya da “*kolektif*” bir yürütme organı mevcut değildir. Bütün yürütme yetkisinin tek sahibi başkandır. Yürütme birimlerinin başı durumunda olan kişilere “*sekreter*” denilmektedir, bunlar başkanın yardımcıları konumundadırlar. Bunlar, başkanın emir ve talimatlarından dışarı çıkamazlar⁴⁷.

Bu sistemde, başkan doğrudan halkın oylarıyla göreve gelir. ABD’den örnek verecek olursak, aslında başkanın seçimi üç aşamada gerçekleşir. İlk her parti kendi başkan ve sekreter adaylarını belirler. İkinci olarak, her federe devlet genel oyla başkan seçecek delegeleri belirler. Her federe devletin delege sayısı devletin Temsilciler Meclisi üyeleri ile Senatörlerin toplamı kadardır. Üçüncü aşamada, bu delegeler başkan seçerler. Delegeler partili oldukları için kendilerini seçtiren partinin başkan adayına oy verirler. Kısaca halk doğrudan başkan seçmiş olur⁴⁸. Seçimler görünüşte iki dereceli gözükse de; gerçekte tek dereceli bir seçim uygulanmaktadır. Zira halk ile başkan seçen delegeler arasında emredici vekâlet vardır⁴⁹.

Başkanlık sisteminde, başkan halk tarafından belli bir süreliğine (örneğin ABD’de dört yıllığına) seçildikten sonra, görev süresi boyunca görevde kalır. Yasama organı, başkanın siyasi sorumluluğuna giderek, onun görevinden

⁴⁶ GÖZLER, *Devletin Genel Teorisi*, s. 243.

⁴⁷ Çok bilinen bir olay: ABD eski başkanlarından Abraham Lincoln’un kabinesiyle yaptığı toplantıda söyledikleridir. Lincoln bir toplantıda sekreterlerinin (bakanların) önüne bir öneri getirir. Bu öneriyi savunan bir tek kendisidir. Sekreterler, Lincoln ile farklı düşünmektedir. Lincoln toplantının sonunda: “*Ve sonunda yedi hayır’a karşılık bir evet kazandı*” diyerek kabine toplantısını bitirir. Mehmet TURHAN, *Hükümet Sistemleri ve 1982 Anayasası*, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:9, Diyarbakır, 1989, s. 42.

⁴⁸ İbid., s. 34.

⁴⁹ Emredici vekâlet ve temsili vekâlet anlayışları hakkında başka bir çalışmamızda yaptığımız açıklamalar ve örneklemeler için ayrıca bkz. Yasin AYDOĞDU, *Seçim Sistemleri ve Türkiye*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s. 10-14.

çekilmesini sağlayamamaktadır. Başkanın sadece belirli durumlarda cezai sorumluluğu vardır⁵⁰. Kısaca, başkanlık sisteminde yürütmeyi temsilen başkanın yasama organı karşısında mutlak bir bağımsızlığı vardır.

(ii) Yasama Organı

Başkanlık sisteminde yasama organı yapısal olarak tek meclisten oluşabileceği gibi; çift meclisli de olabilir. Sistemin uygulandığı ülkelerden akla ilk gelen ABD’de yasama organı çift meclisli bir yapıdan oluşmaktadır. Bunlar Temsilciler Meclisi ve Senato’dur. Temsilciler Meclisi 438 üyeden; Senato 100 üyeden oluşmaktadır. Senato üyelerinin seçiminde nüfusuna bakılmaksızın her federe devletten 2 üye seçilmektedir. Temsilciler Meclisi üyelerinin seçiminde ise her federe devletin nüfusuna göre üye seçilmektedir. Seçimler genel oy esasına bağlı olarak tek isimli tek turlu çoğunluk sistemine göre yapılmaktadır.

Temsilciler Meclisi ve Senato, Kongre olarak adlandırılır. Kongre’nin dışında her bir federe devletin de kendi anayasasına göre yasama organları vardır. Kongre, kişilerin ve federe devletlerin anayasa ile tanınmış hak ve yetkilerine dokunmamak kaydıyla, yine ABD Anayasa’nın kendisine verdiği yasama yetkisini serbestçe kullanabilmektedir⁵¹.

Yasama yetkisi denilince muhakkak akla ilk gelen “kanun yapma”dır. Ancak ABD’de kanun yapma işi tahmin edildiğinden daha uzun ve karışık bir süreç gerektirmektedir. Zira Senato ve Temsilciler Meclisi’nde uzmanlaşmış ortak komisyonlar vardır. Önerinin bu komisyonlardan geçip kanunlaşması hayli meşakkatlidir. Bir de Başkanın veto hakkını göz önünde bulundurulursa, sürecin hayli uzun ancak sağlıklı bir süreç olduğu söylenmektedir⁵².

4. Kuvvetlerin İşbirliği: Parlamenter Sistem

a) Genel Olarak

Parlamenter sistem, İngiltere’de Kral ile parlamento arasında yüzyıllar boyu süren iktidar mücadelesinin bir ürünüdür. Kral’ın vergi ile ilgili düzenlemelerini parlamentonun onayına bağlı kılan 1215 yılında imzalanan Magna Charta Libertatum’dan beri parlamentonun Kral karşısında giderek güç kazanmasıyla ortaya çıkan bu sistem⁵³ günümüze dek birçok devlet tarafından

⁵⁰ Buna: “*impeachment*” denir. Başkanın yüksek ihanet (vatana ihanet), zimmete para geçirmek, ya da ağır suçları nedeniyle cezai sorumluluğunun bulunması anlamına gelmektedir. Bu konuda daha detaylı bilgi için bkz. TEZİÇ, *Anayasa Hukuku*, s. 508-509.

⁵¹ Murat YANIK, *Başkanlık Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 70.

⁵² KUZU, *Her Yönü İle Başkanlık Sistemi*, s. 33.

⁵³ HEKİMOĞLU, *Anayasa Hukukunda Karşılaştırmalı “Demokratik Hükümet Sistemleri” ve*

benimsenmiş, uygulanmış ve farklı görünümlemlerle geliştirilmeye çalışılmıştır. Günümüzde Avrupa kıtasındaki ülkelerin hemen hepsinde, ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda farklılıklar barındırmakla beraber, parlamenter sistem uygulanmaktadır.

Parlamenter sistemde, yasama ve yürütme organları arasındaki işbirliği işlevsel ve organik olarak iki açıdan değerlendirilebilir. İşlevsel açıdan, kanunların hazırlanmasında kendini gösterir. Kanunlar genellikle tasarı şeklinde hükümet (yürütme organı) tarafından parlamento (yasama organına) sunulur ve buradaki görüşmeler neticesinde kabul edilir. Organik açıdan işbirliği ise, yürütmenin oluşmasında ortaya çıkar. Yürütmenin sorumsuz kanadı olan devlet başkanı (cumhurbaşkanı) parlamento tarafından seçilebileceği gibi⁵⁴; sorumlu kanadı olan hükümet de, parlamento içerisindeki çoğunluktan çıkmaktadır.

b) Parlamenter Sistemin Genel Özellikleri

Parlamenter sistem de başkanlık sistemi gibi kuvvetlerin ayrılığına dayanmaktadır. Ancak bu kuvvetler ayrılığı sert olmayıp, ılımlıdır. Yani kuvvetlerin işbirliğine dayanan bir hükümet sistemi de denilebilir⁵⁵. Parlamenter sistemin genel özellikleri şunlardır⁵⁶:

- Çift başlı yürütme organı: Bir tarafta kral veya cumhurbaşkanı, diğer tarafta kabine (hükümet, bakanlar kurulu).
- Devlet başkanının siyasal sorumsuzluğu.
- Bakanlar Kurulunun sorumluluğu.
- Yürütmenin yasamayı fesih yetkisi.

(i) Yürütme Organı

Parlamenter sistemin en temel özelliklerinden biri olan çift başlı yürütme, İngiliz parlamenter monarşisinin tarihsel süreç içinde pragmatik bir yöntemle

Türkiye, s. 108.

⁵⁴ Türkiye’de 2007 yılındaki Anayasa değişikliğine kadar Cumhurbaşkanı TBMM tarafından seçilmekteydi. 2007 yılında yapılan değişiklik sonrasında Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi öngörülmüştür. Nitekim 10 Ağustos 2014 tarihinde yapılan seçimde oyların %52’sini alarak seçilen 12’inci Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan halkın oylarıyla göreve gelmiştir. Seçim sonuçları için ayrıca bkz.

http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/HaberDosya/2014CB-Kesin-416_d_Genel.pdf (E.T. 2.2.2017).

⁵⁵ TEZİÇ, *Anayasa Hukuku*, s. 479.

⁵⁶ İ. Halil ASİLBAY, “Parlamenter Sistem ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 104, Ankara, 2013, s. 253-257.

ürettiği oluşumun ürünüdür⁵⁷. Bu sistemde yürütme organında, bir yanda “devlet başkanı”, diğer yanda da “bakanlar kurulu” bulunmaktadır. Bakanlar kurulu da kendi içinde ikili bir yapıdadır. Bir tarafta “başbakan”⁵⁸ diğer tarafta da “bakanlar” bulunur.

Parlamentar sistemde devlet başkanının siyasi sorumsuzluğu bulunmaktadır. Bunun temelinde ise, yürütme organının devamlılığını ve istikrarını sağlama amacı vardır. Yürütmenin eylem ve işlemlerinden başbakan ve bakanlar sorumlu olup; devlet başkanı sorumlu değildir. Türkiye’de, devlet başkanı konumunda olan Cumhurbaşkanı sadece vatana ihanetten dolayı yargılanabilmektedir (1982 AY m. 105/3)⁵⁹.

Bu sistemde Bakanlar Kurulu, hükümetin genel siyasetinin yürütülmesinden kolektif olarak, yani birlikte sorumludur. Kolektif sorumluluğun sonucu olarak, genel siyasetinden ötürü güvensizlik oyu alan bir hükümetin toptekün çekilmesi gerekir. Bakanların ayrıca, kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden de doğan sorumlulukları vardır. Bu sebeple, bir bakanın da tek başına gensoru önergesiyle görevinden düşürülmesi mümkündür.

Başkanlık sisteminde ise, yasama ve yürütme organları arasında sert ve kalın çizgiler vardır. Bu sistemde, yasama organı yürütme organını düşüremediği gibi; yürütme organının da yasama organını fesih yetkisi yoktur⁶⁰

Parlamentar sistemde devlet başkanı, başbakanın talebi ve imzası olmadan parlamentoyu feshetmesi mümkündür. Devlet başkanı fesih hakkını münhasıran kullanabilir. Bu sistemde yine devlet başkanı, fesih yetkisini başbakanın istemi üzerine kullanabiliyor ya da bu istemi geri çeviremiyorsa, bu takdirde hükümet tarafından yasama organının feshi söz konusu olabilir⁶¹. Türkiye’de, 1961 Anayasası döneminde yasama organı (TBMM) Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi olmak üzere çift kanatlıydı. Millet Meclisi üyelerinin tamamı doğrudan halkın oylarıyla göreve gelmekteydi ve hükümet (yürütme organı) bu Meclisten çıkmaktaydı. Millet Meclisi seçimleri başbakanın girişimi ile de yenilenebilirdi ve bunun da ortak imzalı olarak Cumhurbaşkanı kararnamesi ile Resmi Gazetede yayımlanması gerekirdi (1961 AY m. 108)⁶².

⁵⁷ Bülent TANÖR/Necmi YÜZBAŞIOĞLU, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, 12. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2012, s. 316.

⁵⁸ Bu sistemde başbakana ülkelere göre farklı isimler verilebilir (*Şansölye, prime ministre, premier ministre* gibi). Türkiye’de de tarihsel süreç içerisinde farklı isimler verilmiştir. Örneğin; başvekil, sadrazam gibi. GÖZLER, *Devletin Genel Teorisi*, s.246.

⁵⁹ “Vatan hainliği” kavramının yabancı hukuktaki karşılığı *haute trahison* (yüksek ihanet) olup, kanaatimizce de doğru ifadesi budur. Çünkü vatana ihanet deyimi, yabancı devletlerle işbirliği yapma, ya da ülkesi aleyhine çalışmalarda bulunma çağrışımı yapmaktadır.

⁶⁰ KUZU, *Her Yönü İle Başkanlık Sistemi*, s. 21.

⁶¹ TEZİÇ, *Anayasa Hukuku*, s. 501-502.

⁶² 1961 Anayasasının 108’inci maddesi şöyledir: “Anayasa’nın 89’uncu ve 104’üncü maddeleri

(ii) Yasama Organı

Parlamente sistemde yasama organı tek meclisli bir yapıdan oluşabileceği gibi; çift meclisli bir yapıdan da oluşabilir. Yasama seçimlerinden sonra oluşan parlamentonun siyasi yapısı yürütmenin de kaderini belirler. Şöyle ki; parlamentonun çoğunluğunu herhangi bir parti tek başına oluşturuyorsa, o parti hükümeti de tek başına kurabilir. Yasama işlemlerini de büyük ölçüde tek başına gerçekleştirebilir. Niteliği itibarıyla, özel çoğunluk gerektirmeyen işlemleri rahatlıkla gerçekleştirebilir. Böyle bir tabloda gerek yasamanın, gerekse de yürütmenin çalışmaları oldukça istikrarlı olabilir. Ancak farklı bir durumda, yani hükümeti tek başına kurabilecek çoğunluğu elde eden hiçbir partinin olmaması durumunda farklı ihtimaller söz konusu olacaktır. Bunlardan akla ilk geleni koalisyon hükümetidir. Bu hükümet şeklinde, birden fazla partinin veya bağımsız adayların bir araya gelerek hükümeti birlikte kurması ve yürütmesi söz konusudur. Koalisyon hükümetlerinde uzlaşma kültürü oldukça önemlidir. Nitekim bu kültürün yerleştiği Almanya, Belçika, Hollanda gibi Avrupa ülkelerinde koalisyon hükümetlerinin başarısından söz edilebilir. Ancak koalisyon hükümetlerinde uzlaşma kültürü gelişmediği sürece de uyumlu bir çalışma ortamı ve bununla bağlantılı olarak istikrar söz konusu olamaz. Türkiye koalisyon hükümetiyle ilk defa 1961 Anayasası döneminde yapılan ilk seçimlerde tanışmıştır. Türkiye’de koalisyon hükümetlerinin başarı ya da başarısız oldukları yönünde doktrinde farklı görüşler vardır⁶³. Kanaatimizce Türkiye’nin şimdiye kadarki koalisyon hükümetleri karnesi oldukça zayıftır⁶⁴.

uyarınca verilen güvensizlik oyu sebebiyle, on sekiz aylık bir süre içinde, Bakanlar Kurulu iki defa düşmüş ve üçüncü defa güvensizlik oyu verilmiş olursa, Başbakan, Cumhurbaşkanından, Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesini isteyebilir. Bu istek üzerine, Cumhurbaşkanı, Meclislerin Başkanlarına danışarak, seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Yenilenme kararı Resmî Gazete’de yayınlanır ve hemen seçime gidilir.”

⁶³ Koalisyon hükümetlerinin başarısızlıkları yönünde görüşler için bkz. KUZU, *Her Yönü İle Başkanlık Sistemi*, s. 164-168; YANIK, *Başkanlık Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*, s. 129-130. Aksi görüşler, yani koalisyon hükümetlerinin olumlu edimlerini yönünde görüşler için bkz. Ersin KALAYCIOĞLU, “Başkanlık Rejimi: Türkiye’nin Diktatörlük Tehdidiyle Sınarı”, (Yay. Haz.) Teoman Ergül, *Başkanlık Sistemi*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, No: 77, Ankara, 2005, s. 22; Bertil Emrah ODER, “Türkiye’de Başkanlık ve Yarı Başkanlık Rejimi Tartışmaları: 1991-2005 Yılları Arasında Basına Yansıyan Öneri ve Tepkilerden Kesitler”, (Yay. Haz.) Teoman Ergül, *Başkanlık Sistemi*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, No: 77, Ankara, 2005, s. 52.

⁶⁴ Bu konudaki görüşümüzün gerekçeleri ve sayısal verilerle açıklamalarımız için ayrıca bkz. AYDOĞDU, *Seçim Sistemleri ve Türkiye*, s. 190-191.

II. GÜNEY KORE DEVLETİ⁶⁵ HÜKÜMET SİSTEMİ ÜZERİNE İNCELEMELER

A. GÜNEY KORE DEVLETİ TARİHÇESİ

Kore Yarımadası ve çevre bölgelerinde 700.000 yıl öncesine ait yaşam belirtileri olduğu söylenmektedir⁶⁶. Kore tarihinin ise Kore kuruluş mitolojisine göre efsanevi Joseon (Çason) halkı lideri Dangun tarafından M.Ö. 2333 yılında kurulmasıyla başladığı söylenir⁶⁷.

20'inci yüzyıl başlarına kadar farklı hanedanlıklar tarafından parçalı bir yapıda yönetilen Kore toprakları 1910 yılında Japonya'nın işgaline maruz kalmıştır. Bu durum İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına kadar böyle devam etmiştir. Savaşın sonunda Japonya'nın mağlup olmasıyla 1948 yılında yapılan seçimlerin ardından Kore'de ABD'nin desteğiyle Kore Cumhuriyeti kurulmuştur. Kore Yarımadasında aynı tarihlerde, 38'inci paralelin kuzeyinde ise SSCB'nin desteğiyle Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Kuzey Kore'nin 25 Haziran 1950'de Güney Kore'ye saldırmasıyla Kore Savaşı başlamış, SSCB'nin desteğinin yanı sıra Çin de Kuzey Kore'nin yanında yer almıştır. Diğer taraftan aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 16 devlet BM kararları doğrultusunda Güney Kore'nin yanında yer almıştır. 3 yıl süren savaş 1953'de Panmunjom'da⁶⁸ imzalanan ateşkes anlaşmasıyla sona ermiştir. Söz konusu ateşkes anlaşması halen yürürlüktedir. Ancak barış anlaşması imzalanmadığından, Kore Savaşı teknik olarak devam etmektedir. Savaşta 3 milyon Koreli hayatını kaybetmiştir⁶⁹.

Savaşın ardından Güney Kore, Kuzey'e göre ekonomik ve endüstriyel gelişimini çok daha hızlı bir şekilde tamamlamıştır. Güney Kore, 1960 yılında başlattığı Ekonomi Kalkınma Politikası'nı günümüze değin çok iyi bir şekilde uygulayarak ekonomisini sağlam temellere oturtmuştur⁷⁰. Güney Kore'nin

⁶⁵ Çalışmamızda kullandığımız ve yaygın kullanımdaki şekliyle Güney Kore (*Southern Korea*) olarak adlandırılan bu devletin resmi adı Kore Cumhuriyeti'dir. <http://www.korea.net> (E.T. 13.2.2017).

⁶⁶ Kore Kültür ve Enformasyon Ajansı, *Kore Gerçeği*, (çev.) Nana Lee, Kore, Kültür, Spor ve Turizm Bakanlığı, Seul, 2011, s. 176.

⁶⁷ TETSİAD (Türkiye Ev Tekstili Sanayicileri ve İşadamları Derneği), *Güney Kore Ülke Raporu*, 2015, s. 7. http://www.tetsiad.org/files/downloads/bilgi_bankasi/ulke_raporlari/Guney%20Kore%20Ulke%20Raporu.pdf (E.T. 28.3.2016).

⁶⁸ Panmunjom, Kuzey Hwanghae eyaletinde bulunan, Kore Savaşı'nı duraklatan, 1953 Kore Ateşkes Anlaşmasının imzalandığı Kuzey ve Güney Kore arasındaki fiili sınır köyüdür. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Panmunjom> (E.T. 18.2.2017).

⁶⁹ <http://www.seul.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=200822> (E.T. 28.3.2016).

Kore Savaşı hakkında farklı bir kaynaktan daha detaylı bilgi almak için ayrıca bkz. Soner ALPER/Erdal ARAP/Burcu DEĞİRMENCİOĞLU, "Unutulan Savaş Kore Savaşı", *Hukuk Gündemi Dergisi*, S. 1, 2014, Ankara, s. 75-83.

⁷⁰ <http://www.kotuba.org/sayfa.aspx?m=4&id=21> (E.T. 28.3.2016).

1960’lardan itibaren göstermiş olduğu büyüme odaklı, ihracatın başı çektiği ekonomik gelişimi oldukça dikkat çekici olmuştur. Bu sebeple Güney Kore için o dönemler “*Hangang Nehri Üzerindeki Mucize*” denilmiştir⁷¹. Güney Kore Devleti, günümüzde gerek ekonomik ve endüstriyel kalkınma modeliyle gerekse de okur-yazarlık oranı ve eğitimdeki başarısıyla rol model bir ülke durumundadır. Güney Kore’nin günümüzde tam ve modern demokrasiyi yaşadığı da söylenmektedir⁷².

17 Temmuz 1948 tarihli Kore Cumhuriyeti Anayasası, 7 Temmuz 1952’de tekrar ele alınarak Güney Kore Devleti’nin Anayasası olarak yürürlükte kalmıştır. Bu Anayasa, 1952’den sonra da toplamda sekiz defa değişikliğe uğramıştır. Son değişiklik 29 Ekim 1987 tarihinde yapılmıştır ve Anayasa o haliyle halen yürürlüktedir⁷³. Çalışmamızın bundan sonraki kısmında, Güney Kore Anayasası’nın 1987’den beri uygulanan mevcut hali üzerinden hareket edeceğiz.

B. GÜNEY KORE DEVLETİNİN SİYASİ YAPISI

Çalışmanın ilk bölümünde ele aldığımız kuvvetler ayrılığı teorisi uyarınca demokratik bir cumhuriyet olan Güney Kore devleti de yasama, yürütme ve yargı organlarından oluşmaktadır. Yargının, özelliği gereği siyasi bir organ olmadığı için devletin hükümet sistemi üzerinde belirleyici bir durumu yoktur.

Güney Kore devletinin hükümet sistemi üzerine yaptığımız bu araştırmada Güney Kore devletinin yasama ve yürütme organlarının yapısı, işleyişi ve ayırt edici özellikleri üzerinde durmakla yetineceğiz.

1. Yasama Organı

a) Yapısı ve Üyelerin Seçimi

Kore Cumhuriyeti Anayasası’na göre yasama yetkisi tek bölümden oluşan Ulusal Meclis’e aittir⁷⁴. Ulusal Meclis (*Daehan-min-guk Gukhoe*) dört yıllığına seçilen⁷⁵ 299 üyeden oluşmaktadır⁷⁶. Anayasa’da Meclis üye sayısının 200’den

⁷¹ KORE KÜLTÜR VE ENFORMASYON AJANSI, *Kore Gerçeği*, s. 186-187.

⁷² Rana Özen KUTANIS/Tülin TUNÇ, “Güney Kore Örgüt Kültürü: Konfüçyanizm’in Etkileri Açısından Bir Değerlendirme”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S. 35, Kayseri, 2010, s. 56.

⁷³ Güney Kore Anayasası’nın İngilizce metni için bkz. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---ilo_aids/documents/legaldocument/wcms_117333.pdf (E.T. 28.3.2016).

⁷⁴ Güney Kore Anayasası 40.

⁷⁵ Güney Kore Anayasası 42.

⁷⁶ KORE KÜLTÜR VE ENFORMASYON AJANSI, *Kore Gerçeği*, s. 197.

az olamayacağı belirtilmektedir⁷⁷. Milletvekili seçimleri serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılır⁷⁸. Milletvekili seçilebilme yaşı 25'tir⁷⁹. Ulusal Meclis seçimlerinde uygulanan seçim sistemi çoğunluk ve nispi temsil sisteminin birlikte uygulanmasından oluşan, karma bir seçim sistemidir. 299 üyenin 245'i dar bölge çoğunluk sistemine göre; 54'ü ulusal düzeyde uygulanan nispi temsil sistemine göre seçilmektedir⁸⁰. Bu tür seçim sistemleri farklı ülkelerde de uygulanmaktadır⁸¹. Ancak Güney Kore'de uygulanan sistemin temelde farklılık arz eden yönü her seçmenin iki değil, tek oy hakkına sahip olmasıdır. Yani, seçmenler oylarını kullanırken iradelerini dar bölgelerden seçilecek 245 üye için gösterirken; bu aşamada ortaya çıkan sonuç üzerinden 54 üye daha belirlenmektedir⁸². 54 üyenin belirlendiği aşamada, seçimlerde ulusal düzeyde oyların %3'ünden fazlasını alan partiler veya 245 dar seçim çevresinin en az 5'inden temsilci çıkaran partiler değerlendirmeye tabi tutulmaktadır⁸³. Uygulanan bu sistem Türkiye'de 1987 ve 1991 yıllarında yapılan TBMM Milletvekili Genel Seçimleri'nde uygulanan kontenjan barajlı d'Hondt sistemine benzer bir yapıdadır. Güney Kore Ulusal Meclisi'nde yerel çıkarlardan çok, ulusal çıkarları korumak amacıyla böyle bir sistemin uygulanmasının amaçlandığı söylenmektedir⁸⁴.

Ulusal Meclis, iki yıllığına bir Meclis Başkanı ve iki Meclis Başkan Yardımcısı seçer. Başkan, Meclisin tüm üyelerinin katıldığı toplantılara başkanlık eder. Başkanın olmadığı zamanlarda yardımcıları ona vekâlet eder⁸⁵.

b) Görev ve Yetkileri

Güney Kore Ulusal Meclis'inin görev ve yetkileri demokratik devletlerin yasama organlarının sahip olduğu görev ve yetkilerle hemen hemen aynıdır.

⁷⁷ Güney Kore Anayasası 41/2.

⁷⁸ Güney Kore Anayasası 41/1.

⁷⁹ KORE KÜLTÜR VE ENFORMASYON AJANSI, *Kore Gerçeği*, s. 197.

⁸⁰ Wan Sik HONG, "Electoral Systems and Constitutional Principles in Korea", s. 2. <http://www.juridicas.unam.mx/wcc/ponencias/1/35.pdf> (E.T. 12.4.2016).

⁸¹ Örneğin Almanya, Rusya, İtalya, Japonya, Ukrayna ve Litvanya'da çoğunluk ve nispi temsil sistemlerinin bir araya gelmesiyle geliştirilen karma seçim sistemleri uygulanmaktadır. AYDOĞDU, *Seçim Sistemleri ve Türkiye*, s. 201-202.

⁸² Nam-Young LEE/Hyung-Joon KIM/Young-Tae KIM/Wook KIM, "The Political Effects of the Introduction of "Two-Ballot Votes" System in Korea: Comparison with Japan, New Zealand, and Germany", s. 2. <http://www.ipsas.sinica.edu.tw/image/ipsas/1/77.pdf> (E.T. 12.4.2016).

⁸³ KORE KÜLTÜR VE ENFORMASYON AJANSI, *Kore Gerçeği*, s. 197.

⁸⁴ Sistemin avantaj ve dez-avantajları için ayrıca bkz. Aurel CROISSANT, "Electoral Politics in South Korea", *Electoral Politics in Southeast and East Asia*, (ed. A. Croissant, G. Bruns and M. John), Singapore, 2002, s. 246.

⁸⁵ KORE KÜLTÜR VE ENFORMASYON AJANSI, *Kore Gerçeği*, s. 199.

Yasama organlarının en asli yetkisi olan kanun yapmanın dışında bütçeyi görüşmek ve kabul etmek⁸⁶, uluslararası antlaşmaları onaylamak⁸⁷, savaş ilan etmek ve askeri kuvvetlerin yabancı devletlere gönderilmesine karar vermek⁸⁸ gibi yetkiler Güney Kore Ulusal Meclisi'nde de vardır. Bunların dışında başbakan dâhil kabine üyelerinin görevden uzaklaştırılmasını sağlamak⁸⁹, başkan hakkında vatana ihanet suçundan soruşturma açılmasını sağlamak⁹⁰ gibi devlet yönetimini ilgilendiren birçok görev ve yetkisi bulunmaktadır.

Yine başkan, Meclise yasa teklifinde bulunabilir. Ayrıca, Meclisten gelen yasaları veto edebilir. Ancak bu, mutlak bir veto değildir. Bu, geciktirici veto niteliğindedir. Meclis, üye sayısının yarısından fazlasının katılımı ve üçte iki çoğunluğun oylarıyla bu vetoyu geri çevirebilir. Başkanın Meclisi feshetme yetkisi yoktur. Bu karara Birinci, Üçüncü ve Dördüncü Cumhuriyetlerdeki otoriter yönetim tecrübeleri sonucunda varılmıştır⁹¹.

c) Milletvekillerinin Sorumluluğu

Ulusal Meclis üyelerinin cezai olarak yasama dokunulmazlıkları ve kürsü sorumsuzlukları vardır. Yasama dönemi boyunca, suçüstü durumları hariç olmak üzere, tutuklanamazlar ve gözaltına alınamazlar⁹². Ayrıca Mecliste söylediği sözler, belirttiği düşünceleri ve kullandıkları oylar hakkında hiçbir zaman sorumlu olmayacaklardır⁹³. Demokratik ülkelerin hemen hepsinde, yasama çalışmalarının tüm etkilerden uzak, sağlıklı bir şekilde işlemesi amacıyla uygulanan yasama dokunulmazlığı ve sorumsuzluğu kuralı bu ülkede de uygulanmaktadır.

Milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılabilmesi için Meclis üye tamsayısının en az üçte bir çoğunluğunun talebi gereklidir. Karar yeter sayısı ise üye tamsayısının mutlak çoğunluğudur⁹⁴. Milletvekillerinin kürsü

⁸⁶ Güney Kore Anayasası 54/1.

⁸⁷ Güney Kore Anayasası 60/1.

⁸⁸ Güney Kore Anayasası 60/2.

⁸⁹ Böyle bir talep için Meclis üye tamsayısının üçte birinin oyu gerekirken; bu talebin kabul edilebilmesi için de Meclis üye tamsayısının salt çoğunluğunun bu yönde irade sunması gerekmektedir (Güney Kore Anayasası 63/2). Meclisin, başbakan ve bakanları görevden alabilmesi klasik başkanlık sisteminde yer almayan bir uygulamadır. Yani, bu uygulama Güney Kore hükümet sistemine özgü bir durumdur.

⁹⁰ Başkan hakkında böyle bir soruşturma açılabilmesi için Meclis üye tamsayısının salt çoğunluğunun talebi ve üye tamsayısının üçte ikisinin onayı gerekmektedir (Güney Kore Anayasası 65/2).

⁹¹ SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı), *Dünyada Başkanlık Sistemi Uygulamaları*, Seta Yayınları, No: 51, Ankara, 2015, s. 55.

⁹² Güney Kore Anayasası 44.

⁹³ Güney Kore Anayasası 45.

⁹⁴ KORE KÜLTÜR VE ENFORMASYON AJANSI, *Kore Gerçeği*, s. 199.

sorumsuzlukları ise mutlakdır. Milletvekillerinin, yasama faaliyetleri ile ilgili konularda düşüncelerini rahat bir şekilde belirtebilmeleri için bu kural şarttır.

Anayasada milletvekillerinin hukuki olarak sorumsuzluklarıyla ilgili herhangi bir düzenleme yoktur. Milletvekilleri, normal vatandaşlar gibi hukuki olarak eylem ve işlemlerinden dolayı sorumludurlar.

Milletvekillerinin siyasi sorumluluğu bakımından işletilebilecek bir mekanizma yoktur. Yürütme (başkan), yasamayı feshedememektedir. Milletvekilleri doğrudan halkın oylarıyla göreve geldikleri için siyasi olarak halka karşı sorumludurlar. Bunun yanında parti disiplini bakımından mensubu oldukları siyasi partinin genel başkanına karşı da parti içi sorumlulukları vardır.

2. Yürütme Organı

Güney Kore’de uygulanan hükümet sistemini, diğer ülkelerden farklı kılan esasen yürütme organının yapısıdır. Çünkü bu Ülkenin yürütme organı klasik hükümet sistemleri tasnifinde yer alan sistemlere doğrudan uymamaktadır.

Güney Kore’de yürütme organı Devlet Konseyi olarak adlandırılır. Konsey; başkan, başbakan, başbakan yardımcısı (Strateji ve Finans Bakanı konumundadır) ve 17 farklı bakanlıktan oluşmaktadır. Konsey’in seçimle iş başına gelen tek üyesi başkandır⁹⁵. Konsey’i başkan temsil etmektedir⁹⁶.

Güney Kore’de başkan yardımcılığı makamı 1960 yılında kaldırılmıştır. Mevcut sistemde başkan yardımcılığı makamı bulunmamaktadır⁹⁷.

a) Başkan

Başkan, devlet başkanı konumundadır ve Güney Kore’yi yabancı devletlere karşı temsil eder⁹⁸.

i) Seçimi

Başkan, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip 40 yaşını doldurmuş vatandaşlar arasından seçilmektedir⁹⁹. Başkan bir defaya mahsus olmak üzere ve beş yıllığına seçilir¹⁰⁰. Başkanın tek bir dönem için seçilmesi, tek kişinin yürütme organının gücünü uzun süre elinde tutmamasına yönelik bir güvence olarak düşünülmüştür¹⁰¹.

⁹⁵ SETA, *Dünyada Başkanlık Sistemi Uygulamaları*, s. 43.

⁹⁶ Güney Kore Anayasası 66/4.

⁹⁷ SETA, *Dünyada Başkanlık Sistemi Uygulamaları*, s. 36.

⁹⁸ Güney Kore Anayasası 66/1.

⁹⁹ Güney Kore Anayasası 67/4.

¹⁰⁰ Güney Kore Anayasası 70.

¹⁰¹ KORE KÜLTÜR VE ENFORMASYON AJANSI, *Kore Gerçeği*, s. 193.

Dünyada, demokratik ülkelerin çoğunda uygulanan devlet başkanının iki dönem üst üste seçilememesi kuralının, Güney Kore’de daha katı bir şekilde uygulandığını görmekteyiz. Anlaşılan Güney Kore’de, devlet politikasının tüm şahısların önünde tutulması gerekliliği en sert şekilde savunulmaktadır. Ayrıca devlet başkanlığı makamının sahiplenilmemesi için tek bir dönem yeterli görülmüştür.

Başkanlık seçimleri serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılır¹⁰². Seçim sistemi tek isimli tek turlu çoğunluk sistemi kategorisinde değerlendirilebilir¹⁰³. “Önde bitiren yarışı kazanır” ya da “En önde gelen yarışı kazanır” anlamlarına gelen “*First-past-the post*” deyiimi, Güney Kore’de başkanlık seçimlerinde uygulanan sistemi tasvir etmede de kullanılmaktadır¹⁰⁴. Anayasa’ya göre seçimlerde iki veya daha fazla aday eşit oranda oy alırlarsa, seçimler Mecliste milletvekillerinin çoğunluğunun katılımıyla yenilenir. Bu seçimde en fazla oy alan aday başkan seçilir (m. 67/2). Başkanlık için tek bir adayın seçime girmesi söz konusu olursa, adayın seçilebilmesi için geçerli oyların en az üçte birini alması gerekmektedir (m. 67/3).

Son Cumhurbaşkanlığı seçimleri 9 Mayıs 2017 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Seçimleri % 39.65 oy oranıyla Demokrat Partinin adayı Moon Jae-in kazanmıştır¹⁰⁵.

ii) Görev ve Yetkileri

Başkanın yürütmeye ilişkin yetkileri arasında diplomasi, milli güvenlik, toprak bütünlüğü (Kore yarımadasının barış içinde birleştirilmesi hedefiyle politikalar geliştirmek¹⁰⁶), önemli gördüğü konularda referanduma gitmek yer almaktadır¹⁰⁷. Başkanın diğer önemli yetkileri arasında; uluslararası anlaşmaları onaylamak, savaşa ve barışa karar vermek, diğer devletlerin büyükelçilerini kabul etmek ve Güney Kore’nin diğer devletlerdeki büyükelçilerini atamak ve yetkilendirmek yer almaktadır¹⁰⁸. Başkanın, Anayasa ve yasalarla kendine tanınmış yetkiler dışında fiili olarak Güney Koreliler üzerinde birleştirici ve yapıcı bir etkisi bulunmaktadır. Başkan, halkın mutluluğu, refahı ve güvenliğini sağlamak için tüm gücüyle çalışır.

¹⁰² Güney Kore Anayasası 67/1.

¹⁰³ Seçim sistemleri hakkında çalışmamıza ve özellikle tek isimli tek turlu çoğunluk sistemi hakkında ayrıca bkz. AYDOĞDU, *Seçim Sistemleri ve Türkiye*, s. 54-56.

¹⁰⁴ CROISSANT, *Electoral Politics in South Korea*, s. 244.

¹⁰⁵ <http://www.trthaber.com/haber/dunya/guney-korede-devlet-baskanligi-secimlerinin-galibi-belli-oldu-313565.html> (E.T. 2.6.2017).

¹⁰⁶ KORE KÜLTÜR VE ENFORMASYON AJANSI, *Kore Gerçeği*, s. 194.

¹⁰⁷ Güney Kore Anayasası 72.

¹⁰⁸ Güney Kore Anayasası 73.

Başkan aynı zamanda başkomutandır. Silahlı kuvvetlerin Anayasa ve yasalara uygun olarak hazır bulunmalarını sağlar¹⁰⁹.

Başkan, kanunların yürürlüğüne ilişkin önemli ve gerekli gördüğü konularda kararname hazırlama yetkisine de haizdir¹¹⁰. Başkanlık kararnameleri, Ulusal Meclis tarafından yapılan kanunlardan daha üstün değildir. Aksine kanunlara aykırı olmamak zorundadır. Bu durum kuvvetler ayrılığının da bir gerekliliğidir. Ayrıca, toplumsal kargaşa çıkması, dışarıdan tehditlere maruz kalınması, doğal afet veya ağır ekonomik kriz gibi olağanüstü durumlarda Başkan, milli güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması için gerekli acil önlemleri alma yetkisine de haizdir¹¹¹. Bunlara ilaveten durum daha da ağır bir hal aldığında Başkan'ın Anayasa'da belirtilen şartlara uygun olarak sıkıyönetim ilan etme yetkisi de vardır¹¹². Başkan, başkomutan unvanını kullanarak her türlü askeri harekât üzerinde, savaş ilan etmek de dâhil olmak üzere, oldukça geniş yetkilere sahiptir¹¹³.

Yürütmenin başı konumunda olan başkan, üst düzey bürokratları ve kamu görevlilerini Anayasa ve kanunlarda belirlenen şartlar altında atama ve dilediği zaman görevden alma yetkisine sahiptir¹¹⁴.

Başkan'ın genel af ilan etme yetkisi de bulunmaktadır. Ancak başkan, bu yetkisini Meclisin onayıyla kullanabilmektedir¹¹⁵. Suçların affedilmesi, hafifletilmesi ya da kaybedilmiş hakların iade edilmesi başkan'ın bu konuda diğer yetkileridir¹¹⁶.

Yine başkan, Meclise yasa teklifinde bulunabilir. Ayrıca, Meclisten gelen yasaları veto edebilir. Ancak bu, mutlak bir veto değildir. Bu, geciktirici veto niteliğindedir. Meclis, üye sayısının yarısından fazlasının katılımı ve üçte iki çoğunluğun oylarıyla bu vetoyu geri çevirebilir¹¹⁷. Başkanın Meclisi feshetme yetkisi yoktur. Bu karara Birinci, Üçüncü ve Dördüncü Cumhuriyetlerdeki otoriter yönetim tecrübeleri sonucunda varılmıştır¹¹⁸.

¹⁰⁹ Güney Kore Anayasası 74.

¹¹⁰ Güney Kore Anayasası 75.

¹¹¹ Güney Kore Anayasası 76/1.

¹¹² Güney Kore Anayasası 77/1.

¹¹³ KORE KÜLTÜR VE ENFORMASYON AJANSI, *Kore Gerçeği*, s. 194.

¹¹⁴ Güney Kore Anayasası 78.

¹¹⁵ Güney Kore Anayasası 79/2.

¹¹⁶ Güney Kore Anayasası 79/1,3.

¹¹⁷ SETA, *Dünyada Başkanlık Sistemi Uygulamaları*, s. 55.

¹¹⁸ İbid, s. 55.

iii) Sorumluluğu

Başkanın, görev süresince halk ayaklanması (*insurrection*) ve vatana ihanet (*treason*) dışında cezai sorumluluğu yoktur¹¹⁹.

Anayasaya göre Başkan, Başbakan, Danıştay üyeleri, İcra Bakanlıkları, Anayasa Mahkemesi üyeleri, Ulusal Seçim Komisyonu üyeleri, Kurul Başkanı ve üyeleri Denetim ve Muayene ve Kanunla tayin edilen diğer kamu görevlileri resmi görevleri yerine getirirken Anayasa'yı veya diğer kanunları ihlal ettiyse, Ulusal Meclis adı geçen kişiler hakkında cezai soruşturma açılmasına ilişkin önergeler verebilir¹²⁰. Başkan'ın yargılanabilmesi için Ulusal Meclis üye tamsayısının salt çoğunluğunun talebi ve en az üçte iki çoğunluğunun kararı gereklidir¹²¹.

Başkan, Ulusal Meclisi feshedemez ancak Meclis onu Anayasaya karşı sorumlu tutup hakkında soruşturma açmaya karar verebilir. Meclisin soruşturma yetkisi, başkanın cezai sorumluluğuna ilişkindir. Yani başkan siyasal olarak Meclise karşı sorumlu değildir. Bu durum, Güney Kore'de uygulanan hükümet sistemini parlamenter sistemden çıkarıp; başkanlık sistemine dâhil etmektedir. Başkanlık sisteminde başkanın yasama organı karşısında siyasal sorumluluğu yoktur. Bunun temelinde başkanlık sisteminin kendine özgü bir mantığı yatmaktadır. Bu, sistemin temelinde yatan sert kuvvetler ayrılığı düşüncesidir. Bu sebeple başkanın görevine yasama organı tarafından son verilemez. Bu sistemde başkanın halka karşı siyasi sorumluluğu vardır. Dolayısıyla siyasi sebeplerle, başkanın görev süresi dolmadan görevden alınması mümkün değildir¹²².

b) Kabine

Güney Kore'de yürütme organı klasik başkanlık sistemlerindeki gibi başkan ve onun tarafından atanan sekreterlerinden (bakanlar) oluşmamaktadır. Klasik başkanlık sistemlerinden farklı olarak başkanın kabinesinde bir de başbakan vardır.

i) Yapısı

Kabinenin başı başkandır, başbakan ise başkanın yardımcısı konumundadır. Başbakan, Meclisin onayı ile başkan tarafından atanır¹²³.

¹¹⁹ Güney Kore Anayasası 84.

¹²⁰ Güney Kore Anayasası 65/1.

¹²¹ KORE KÜLTÜR VE ENFORMASYON AJANSI, *Kore Gerçeği*, s. 199.

¹²² Kemal GÖZLER, *Devlet Başkanları Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2001, s. 23-24.

¹²³ Güney Kore Anayasası 86/1.

Başbakanın rolü daha çok parlamento ile başkan arasında köprü görevinden ibarettir¹²⁴. Başbakan aynı zamanda, başkanın emri altında olan kabinedeki diğer bakanları yönlendirir¹²⁵.

Mevcut düzende kabine Başbakan, 2 Başbakan Yardımcısı ve 17 bakandan oluşmaktadır¹²⁶. Anayasa'ya göre bakanlıkların sayısı 15'den az, 30'dan fazla olamaz¹²⁷. Bakanlar, başbakanın önerisiyle başkan tarafından atanır¹²⁸. Bakanlar siyasi yönlerinden daha ziyade, teknokrat özelliği gösterirler¹²⁹.

Ordu mensupları emekliye ayrılmadıkları sürece kabinede yer alamazlar¹³⁰. Kanaatimizce bu kural, geçmiş yıllarında askeri cunta yönetimine maruz kalan Kore'nin o günleri tekrar yaşamamak için getirdiği bir önlemdir. Ayrıca halen savaş halinde oldukları Kuzey Kore'deki¹³¹ mevcut askeri cunta yönetimine karşı bir tepki olduğu kanaatindeyiz.

ii) Görev ve Yetkileri

Devlet Konseyi'nin (kabine) görev ve yetkileri Güney Kore Anayasası'nın 89'uncu maddesinde sayılmaktadır. Bunlar:

Genel politika ve devlet işlerini yürütmek,

Savaş ve barış kararlarını duyurmak,

Uluslararası politikayı takip etmek,

Kanun taslağı, Anayasa değişikliği önerisi ve referandum önerisinde bulunmak,

Başkanlık kararnameleri çıkarmak¹³²,

Bütçe, kesin hesap ve finansal konuları düzenlemek,

Acil ve önemli askeri meselelerde meclisi toplantıya çağırarak,

¹²⁴ TETSİAD, *Güney Kore Ülke Raporu*, s. 9.

¹²⁵ Güney Kore Anayasası 86/2.

¹²⁶ Mevcut Kabine'nin oluşumu ve Başbakan ile tüm bakanlar hakkında bilgilere ulaşmak için bkz. <http://www.korea.net/Government/Administration/Cabinet> (E.T. 13.4.2016).

¹²⁷ Güney Kore Anayasası 88/2.

¹²⁸ Güney Kore Anayasası 88/1. Başbakan, Başkandan bakan ya da bakanların görevden alınmalarını da talep edebilir (m. 87/3).

¹²⁹ SETA, *Dünyada Başkanlık Sistemi Uygulamaları*, s. 43.

¹³⁰ Güney Kore Anayasası 87/3.

¹³¹ Yaygın kullanımda Kuzey Kore olarak adlandırılan devletin resmi adı Kuzey Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'dir. <http://www.korea-dpr.com/> (E.T. 13.4.2016). Resmi internet sitelerinin <http://naenara.com.kp/en/> (E.T. 13.4.2016) veya <http://www.korea-dpr.com/> (E.T. 18.2.2017) olduğu kanaatindeyiz.

¹³² Başkanlık kararnameleri, başkan tarafından hazırlanır ancak başbakan ve bakanların da imzaları bulunur (Güney Kore Anayasası 82).

Yüksek yargıç ve savcı atamalarını gerçekleştirmek,
Önemli üst düzey görevlilerin (Genelkurmay başkanı gibi) atama kararlarına müşterek imza atmak,
Başkan tarafından verilen yürütmeye dair diğer işleri yerine getirmek.

iii) Sorumluluğu

Başbakan ve bakanlar, gerek bireysel olarak gerekse de kolektif olarak başkana karşı sorumludurlar¹³³. Bunun dışında Ulusal Meclis'in başbakan veya kabine üyelerini görevden alabilme yetkisi vardır. Ulusal Meclis üye tamsayısının üçte birinin önerisi ve salt çoğunluğunun kararıyla başbakan veya bakanlardan biri (yahut birkaçı) görevden alınabilir¹³⁴. Bu durum klasik başkanlık sistemlerinde görülmeyen bir uygulamadır. Örneğin ABD'de uygulanan başkanlık sisteminde, bakanlar (sekreterler) başkan tarafından Senato'nun¹³⁵ onayıyla atanır ancak Kongre ne başkanı ne de bakanlarını görevden alamaz¹³⁶.

c) Diğer Organlar

Güney Kore'de devlet başkanına bağlı bağımsız devlet organları bulunmaktadır. Bu organlar, Denetleme ve İnceleme Kurulu (üyerleri Meclisin onayıyla Başkan tarafından atanır ve hükümeti denetler), Milli İstihbarat Teşkilatı, Kore Telekomünikasyon Komisyonu'dur. Ayrıca, başkana bağlı olan diğer organlar arasında, Milli Güvenlik Kurulu, Demokratik ve Barışçıl Birleşme Danışma Kurulu, Milli Ekonomi Danışma Kurulu, Bilim ve Teknoloji Danışma Kurulu ve Akil Adamlar Danışma Kurulu bulunmaktadır¹³⁷.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Günümüzde BM'e üye 193 devlet bulunmaktadır¹³⁸. Bu devletlerin dışında, üye olmayan devletleri de göz önünde bulundurursak bu sayı 200'ü aşmaktadır. Bu devletlerden hiçbirinin yönetim şekli, bir diğerininkiyle tıpa tıpa aynı olamaz. Muhakkak birbirine benzer yönetim şekline sahip devletler

¹³³ KORE KÜLTÜR VE ENFORMASYON AJANSI, *Kore Gerçeği*, s. 195.

¹³⁴ Güney Kore Anayasası 63.

¹³⁵ ABD'de yasama organı çift meclisli bir yapıdadır. Temsilciler Meclisi ve Senato'dan oluşan yasama organına Kongre denilmektedir.

¹³⁶ YANIK, *Başkanlık Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği*, s. 59.

¹³⁷ SETA, *Dünyada Başkanlık Sistemi Uygulamaları*, s. 43. Bu organlardan bazıları hakkında daha detaylı bilgi almak için ayrıca bkz. KORE KÜLTÜR VE ENFORMASYON AJANSI, *Kore Gerçeği*, s. 200-202.

¹³⁸ Bu ülkeler için bkz. <http://www.un.org/en/member-states/> (E.T. 13.4.2016).

vardır. Ancak toplumların farklı karakteristik özellikleri ve ihtiyaçlarından dolayı yönetim şekilleri de, yani hükümet sistemleri de farklılık arz etmektedir.

Hükümet sistemleri, kuvvetler ayrılığı teorisine göre tasnif edilmektedir. Bu tasnif temelde ikiye ayrılmaktadır: Kuvvetlerin ayrılığına dayanan hükümet sistemleri ve kuvvetlerin birliğine dayanan hükümet sistemleri. Kuvvetlerin birliğine dayanıp da demokratik bir yönetime sahip olan devlet olarak sadece İsviçre gösterilebilir. İsviçre'deki yönetim şekli de, kendine has özellikleri olan yasama ve yürütme kuvvetlerinin yasama organında birleştiği meclis hükümeti sistemidir. Bu sisteme benzer bir yönetim, Türkiye'de 1921 Anayasası (Teşkilât-ı Esasîye Kanunu) döneminde uygulanmıştır.

Günümüzde demokratik devletlerin hemen hepsi hükümet sistemini kuvvetlerin ayrılığına dayandırmaktadır. Kuvvetler ayrılığına dayanan hükümet sistemleri ise temelde parlamenter sistem ve başkanlık sistemi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu iki sistem dışında Fransa'da uygulanan yarı-başkanlık (ya da yarı-parlamenter sistem), Rusya'da uygulanan süper başkanlık sistemi gibi ülkelerin kendilerine özel geliştirdikleri karma sistemler de mevcuttur.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1948 yılında yeni bir Anayasa ile Kore Cumhuriyeti olarak kurulan Devlet, gerek Kuzey ile Güney arasında süren savaş, gerekse de Güney Kore'nin kendi iç sorunları nedeniyle sonuncusu 29 Ekim 1987'de olmak üzere toplamda 9 kez Anayasa değişikliğine gitmiştir. Mevcut Anayasa hükümleri üzerine yaptığımız analizler, Güney Kore'nin resmi internet sitelerine ait bilgiler, Güney Kore devleti destekli hazırlanan yazılı eserler ve doktrinden ulaşabildiğimiz Türkçe ve İngilizce kaynaklar ile hazırladığımız bu çalışmada Güney Kore'nin hükümet sistemini inceledik. Güney Kore'de uygulanan hükümet sistemi görünüşte parlamenter sistem gibi gözükse de, uygulamada başkanlık sisteminin özelliklerine haizdir. Sistemin parlamenter sistem gibi gözükmesinin sebebi, yürütmede devlet başkanının yanı sıra başbakan ve bakanların da bulunmasıdır. Ancak başbakan ve bakanların yürütmedeki konumu başkanın memurları olmaktan öte geçmemektedir. Zira gerek başbakan gerekse de bakanlar, başkan tarafından atanmaktadır. Yürütme organının yapısı dışında, yasama ile yürütme arasındaki ilişkiler de sistemin başkanlık sistemlerine dâhil edilebileceğini göstermektedir. Ancak Güney Kore'de uygulanan sistemle adı başkanlık sistemiyle özdeşleşen ABD'deki sistemin farklılık arz eden birçok yönü vardır. Çalışmada yeri geldikçe bu konulara değindik. Bir ülkede uygulanan hükümet sisteminin başka bir ülkede hiçbir farklılık olmadan uygulanması oldukça zordur. Zira ülkelerin gerek coğrafi ve ekonomik olarak, gerekse de sosyal, kültürel ve siyasal olarak birbirlerinden pek çok konuda farklılıkları vardır. Bu durum devletlerin yönetim şekillerini ele alan hükümet sistemlerine de tezahür etmektedir. Güney Kore devleti de yönetim şekli olarak başkanlık sistemini tercih etmiş

ancak gelenekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda sistemi kendilerine özgü bir hale getirmişler.

Güney Kore’nin özellikle son 50 yılda, ekonomik ve teknolojik alanlarda gösterdiği atılımların arkasında ülkede uygulanan hükümet sisteminin etkisi tartışılmaz. Sistem hızlı karar alma ihtiyacına oldukça güzel bir şekilde karşılık vermektedir. Başkanın gerekli gördüğü konularda kararname çıkarma yetkisi, herhangi bir olası sorunu en hızlı ve etkili şekilde çözecek bir yöntemdir. Bunun dışında beş yıllığına yapılan başkanlık seçimlerinin ardından, başkanın görev süresi doluncaya kadar ülkede hükümet istikrarsızlığı yaşanmamaktadır. Bir başkanın, ikinci kez seçilememesi de başkanı, o beş yıl içerisinde milli kalkınma planına riayet etmeye zorlamakta ve ülke ekonomisine müthiş bir istikrar sağlamaktadır. Yani Güney Kore’de yürütme organında kimin olduğundan ziyade, milli kalkınma planı öne çıkmaktadır.

Güney Kore’de uygulanan hükümet sisteminin, Türkiye’de uygulanıp uygulanamayacağı meselesi yaptığımız bu çalışma sonucunda varılabilecek bir çıkarım olamaz. Zira bunun sosyolojik alt yapısından tutalım da, ekonominin ihtiyaçları, halkın eğitim seviyesi gibi birçok farklı etkeni de bulunmaktadır. Yani, Güney Kore’de uygulanan hükümet sistemi, ülkenin başarısında yer alan tek etmen değildir. Halkın eğitim seviyesi, başarı azmi, sabrı gibi birçok etmenin yanında sistemi tıkamayan (aksine olası sorunları hızlı bir şekilde çözebilecek) bir hükümet sisteminin varlığı kolektif olarak başarıyı getirmektedir.

KAYNAKÇA

AKİPEK İlhan, “Kuvvetler Ayrılığı Nazariyesinin Doğmasına Âmil Olan Fikirler”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, c. 9, S. 1, Ankara, 1952, s. 167-182.

ALATLI Alev, **Batı’ya Yön Veren Metinler I, Kökler/Orta Çağlar (∞-1350)**, Melisa Yayınları, Nevşehir Kapadokya, 2010.

ALPER Soner/ARAP Erdal/DEĞİRMENCİOĞLU Burcu. “Unutulan Savaş Kore Savaşı”, **Hukuk Gündemi Dergisi**, S. 1, 2014, Ankara, s. 75-83.

ASİLBAY İ. Halil, “Parlamentar Sistem ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 104, Ankara, 2013, s. 247-264.

AYDOĞDU Yasin, **Seçim Sistemleri ve Türkiye**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.

BEZCİ Bünyamin, “Demokrasi ve Başkanlık Sistemi”, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, c. 3, S. 2, 2005, s. 77-91.

- BİLİR Faruk**, **100 Soruda Hükümet ve Başkanlık Sistemi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.
- ERDOĞAN Mustafa**, **Anayasa Hukuku**, Orion Kitabevi, 7. Baskı, Ankara, 2011.
- EROĞLU Müzeyyen**, “John Locke’un Devlet Teorisi”, **Akademik Bakış Dergisi**, S. 21, 2010 s. 1-15.
- CROISSANT Aurel**. “Electoral Politics in South Korea”, **Electoral Politics in Southeast and East Asia**, (ed. A. Croissant, G. Bruns and M. John), Singapore, 2002, s. 233-276.
- ESMEİN A.**, *Elements de Droit Constitutionel Français et Comparé*, Sirey, Paris, 1928.
- FEYZİOĞLU Turhan**, “Kuvvetler Ayrılığı Nazariyesi”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, c. 2, S. 1-2, Ankara, 1947, s. 50-69.
- GİRİTLİ İsmet/SARMAŞIK Jale**, **Anayasa Hukuku**, Der Yayınları, İstanbul, 1998.
- GÖREN Zafer**, **Anayasa Hukuku**, Seçkin, Ankara, 2006.
- GÖZLER Kemal**, **Devletin Genel Teorisi**, Ekin, 3. Baskı, Bursa, 2011.
- GÖZLER Kemal**, **Devlet Başkanları Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi**, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2001.
- GÖZÜBÜYÜK Şeref**, **Anayasa Hukuku**, Turhan Kitabevi, 19. Bası, Ankara, 2013.
- HEKİMOĞLU Mehmet Merdan**, **Anayasa Hukukunda Antidemokratik Hükümet Sistemleri ve Türkiye**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2010.
- HEKİMOĞLU Mehmet Merdan**, **Anayasa Hukukunda Karşılaştırmalı “Demokratik Hükümet Sistemleri” ve Türkiye**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2009.
- HONG Wan Sik**. “Electoral Systems and Constitutional Principles in Korea”, s. 1-19.
- KALAYCIOĞLU Ersin**, “Başkanlık Rejimi: Türkiye’nin Diktatörlük Tehdidiyle Sınanı”, Yay. Haz. Teoman Ergül, **Başkanlık Sistemi**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, No: 77, Ankara, 2005, s. 13-29.
- KAPANİ Münci**, **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara, 2013.
- KARATEPE Şükrü**, “Hükümet Sistemleri ve Türkiye”, **Yeni Türkiye Dergisi Başkanlık Sistemi**, S. 51 (Özel Sayı), 2013, s. 223-235.
- KORE KÜLTÜR VE ENFORMASYON AJANSI**, **Kore Gerçeği**, çev. Nana Lee, Kore, Kültür, Spor ve Turizm Bakanlığı, Seul, 2011.

KUTANİS Rana Özen/TUNÇ Tülin, “Güney Kore Örgüt Kültürü: Konfüçyanizm’in Etkileri Açısından Bir Değerlendirme”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S. 35, Kayseri, 2010, s. 55-75.

KUZU Burhan, **Her Yönü İle Başkanlık Sistemi**, Babıalı Kültür Yayıncılığı, 2. Baskı, İstanbul, 2011.

KÜÇÜK Adnan, “Egemenlik (Hâkimiyet), Halk Egemenliği ve Milli Egemenlik Tartışmaları ve Egemenlik Anlayışında Esaslı Dönüşüm”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, S. 6, Ankara, 2015, s. 311-361.

LEE Nam-Young/KIM Hyung-Joon/KIM Young-Tae/KIM Wook, “The Political Effects of the Introduction of “Two-Ballot Votes” System in Korea: Comparison with Japan, New Zealand, and Germany”, s. 1-17.

MONTESQUIEU Charles Louis de Secondat Baron de, **Kanunların Ruhu Üzerine (De L’Esprit des Lois)**, çev. Fehmi Baldaş, Hiperlink Yayınları, İstanbul, 2014.

MONTESQUIEU Charles Louis de Secondat Baron de, “İngiltere’nin Esas Teşkilatı”, çev.: Mukbil Özyörük, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, c. 3, S.1-2, Ankara, 1947, s. 75-83.

ODER Bertil Emrah, “Türkiye’de Başkanlık ve Yarı Başkanlık Rejimi Tartışmaları: 1991-2005 Yılları Arasında Basına Yansıyan Öneri ve Tepkilerden Kesitler”, Yay. Haz. Teoman Ergül, **Başkanlık Sistemi**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, No: 77, Ankara, 2005, s. 31-69.

ÖZBUDUN Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, 14. Baskı, Ankara, 2013.

SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı), **Dünyada Başkanlık Sistemi Uygulamaları**, Seta Yayınları, No: 51, Ankara, 2015.

TANÖR Bülent/YÜZBAŞIOĞLU Necmi, 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, Beta, 12. Baskı, İstanbul, 2012.

TETSİAD (Türkiye Ev Tekstili Sanayicileri ve İşadamları Derneği), **Güney Kore Ülke Raporu**, 2015.

TEZİÇ Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, Beta Yayınları, 16. Bası, İstanbul, 2013.

TURHAN Mehmet, **Anayasal Devlet**, Naturel Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2004.

TURHAN Mehmet, **Hükümet Sistemleri ve 1982 Anayasası**, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:9, Diyarbakır, 1989.

ULUŞAHİN Nur, **Anayasal Bir Tercih Olarak Başkanlık Sistemi**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1999.

YANIK Murat, Başkanlık Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2013.

YÜZBAŞI Firdes, Bir Demokratik Hükümet Sistemi Olarak Yarı-Başkanlık Sistemi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.

Elektronik Kaynakça

<http://www.dusuncetarihi.com>

<http://english1.president.go.kr>

<http://www.juridicas.unam.mx>

<http://www.korea.net>

<http://www.korea-dpr.com>

<http://www.ilo.org>

<http://www.ipsas.sinica.edu.tw>

<http://www.korea-dpr.com>

<http://www.kotuba.org/>

<http://www.mfa.gov.tr>

<http://naenara.com.kp/en>

<http://www.seul.be.mfa.gov.tr>

<http://tdk.gov.tr>

<http://www.tetsiad.org>

<https://tr.wikipedia.org>

<http://www.trthaber.com>

<http://www.un.org>

Anayasa Mahkemesi Kararları

E.N. 1988/2, K.N. 1988/1, K.T. 8.12.1988.

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AY	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
c.	: Cilt
E.	: Esas
ed.	: Editör
E.T.	: Erişim Tarihi
f.	: Fıkra
K.	: Karar
K.T.	: Karar Tarihi
m.	: Madde
M.Ö.	: Milattan Önce
No	: Numara
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SETA	: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TETSİAD	: Türkiye Ev Tekstili Sanayicileri ve İşadamları Derneği
vd.	: Ve Devamı